

UNABOMBAREN OCH DEN TOTALA ALIENATIONEN

AV: KAJ LANDBERG

”1. Den industriella revolutionen och dess konsekvenser har inneburit en katastrof för mänskligheten.”

Den som slog upp sin *New York Times* eller *Washington Post* vid frukostbordet den 19 september 1995 fick sig en annorlunda upplevelse. Tidningarna publicerade ett 35 000 ord långt manifest – åtta fulla tidningssidor – i en separat bilaga betitlad *Industrial Society and Its Future* författad av organisationen *Freedom Club*. De 232 numrerade styckena slog fast att det industriella samhället gjort oss till onödiga, olyckliga och psykiskt lidande individer och därför måste störtas i en revolution. Roten till allt ont, slog manifestet fast, är *tekniken*. Tekniken är den absolut starkaste kraften i samhället, den står över alla sociala, kulturella och politiska normer och dess inneboende logik leder hela mänskligheten i en endaste riktning – mot kontroll och förtryck. Och till slut kommer den att förgöra oss alla. Bakgrunden till att den tidningsläsande allmänheten kunde upplysas om allt detta vid sitt morgonkaffe är ett stycke amerikansk kriminalhistoria.

Sedan 1978 hade FBI i sitt dyraste spaningsarbete någonsin försökt lista ut vem som med avsändaren ”FC” skickat en rad brevbomber adresserade till framförallt universitet, men även till bland annat flygbolag, reklambyråer och databutiker. I det interna spaningsarbetet kallades personen UNABOM, en förkortning av

University and airline bomber vilket fick pressen – som liksom FBI aldrig tycks ha hyst några tvivel om att bombdåden utfördes av en ensam man – att döpa den okände gärningsmannen till *the unabomber*, unabombaren. Brevbomberna hade resulterat i två dödsfall och ett tjugotal skadade då unabombaren efter nästan 17 år oväntat började kommunicera med omvärlden. Via brev gav sig organisationen *Freedom Club* tillkänna då de meddelade FBI och en rad massmedier att de lovade upphöra med bombningarna om deras manifest oavkortat publicerades i en större rikstäckande tidning. Efter en tids rådvillighet och efter ännu en dödlig brevbombsattack beslöt till slut *New York Times* och *Washington Post* i samråd med FBI att gå med på kraven.

Publiceringen skulle leda till slutet för unabombaren. Efter att manifestet tryckts i tidningarna inkom ett tips till polisen vilket ledde till ett gripande i april 1996, och den sensationella historien kom att få sin upplösning. Bakom den långa bombkampanjen och det civilisationskritiska manifestet låg den 54-åriga Theodore ”Ted” Kaczynski.

Ted Kaczynski hade spåtts en lysande framtid. Som ung visade han sig vara ett geni, framförallt hade han en otrolig matematisk begåvning, något som ledde till att han fick hoppa över två årskurser och kunde börja på elituniversitetet Harvard redan som 16-åring. Efter att ha doktorerat med



Lincoln County, Montana, Ted Kaczynskis hemtrakter.

en avhandling om geometrisk funktionsteori vid universitetet i Michigan anställdes han i slutet av 60-talet på Berkeley vid University of California och blev där med sina 24 år den yngste professorn i lärosätets historia. Men Ted trivdes inte på Berkeley, och inte heller någon annanstans i samhället. Han flyttade istället i början av 70-talet ut till en stuga utan vatten eller el i Klippiga bergen i Montana, där han försökte leva självförsörjande i syfte att undkomma den moderna världen. Men hans personliga aversion mot industrisamhället skulle efter hand gå längre, och några år senare inleddes den 17 år långa terrorverksamheten. Det tips som ledde fram till polisens gripande kom från ingen mindre än Teds egen bror David, som känt igen budskapet och formuleringarna då han läste manifestet i tidningen.

Huvudbudskapet i *Industrial Society and Its Future* förefaller vara fullkomligt absurt. All modern teknik anses vara av ondo och måste därför undantagslöst avskaffas. Tanken på att göra sig av med elektricitet, moderna mediciner, datorer och kommunikationer för att istället leva i en förindustriell värld tycks både icke önskvärt och fullkomligt omöjligt att genomföra i praktiken. Men industrisamhället gör oss olyckliga och modern teknik är oförenlig med frihet, hävdar Kaczynski. Då vi är evolutionärt anpassade efter en samlar- och jägartillvaro har vi ett inneboende behov av att genomgå en viss ansträngning för att tillfredsställa våra grundläggande fysiska behov. Vi är också naturliga individualister som mår bäst av att fatta våra beslut antingen själva eller tillsammans med andra i en mindre grupp. I det moderna samhället krävs det ingen ansträngning

för att uppnå våra grundläggande behov, och simpel lydnad räcker i stort sett för att systemet ska ta hand om oss från vaggan till gravan. Detta är förödande för vårt välbefinnande. För att stå ut i vårt onaturliga samhälle skapar vi som alternativ istället vad Kaczynski kallar ”surrogativiteter”.

”Dessa innefattar vetenskapligt arbete, atletiska prestationer, välgörenhetsarbete, artistiskt och litterärt skapande, att klättra i företagshierarkin, jakt efter pengar och materiella saker långt bortom gränsen för vad dessa tillför den fysiska tillfredsställelsen, och social aktivism när det handlar om frågor som inte är viktiga för aktivisten personligen, som i fallet med vita aktivister som arbetar med rättigheter för icke-vita minoriteter.”

Att slippa ägna tid åt att skaffa mat och istället syssla med sina fritidsintressen skulle nog de flesta se som en positiv utveckling och en av de goda aspekterna av vårt industrialiserade samhälle, men för Kaczynski är dessa surrogativiteter bara ett symptom på hur det moderna samhället gjort våra liv meningslösa och han hävdar dessutom att dessa aldrig kan ge oss samma tillfredsställelse som ”riktiga” mål. Att moralisera över att ”klättra i företagshierarkin, jaga efter pengar och materiella saker” är något man känner igen från både vänstern och miljörelsen, men ”vetenskapligt arbete, atletiska prestationer, välgörenhetsarbete, artistiskt och litterärt skapande” sticker ut. För att inte tala om det sista stycket om social aktivism. En stor del av manifestet utvecklar det temat då det talas om ”faran med vänsterism”, om hur denna ”vänstern” är en samling psykologiskt bräckliga varelser som känner sig underlägsna, maktlösa och hatar sig själva, vilket resulterar i dess ömkan för förtryckta grupper. Då även begreppet ”politiskt korrekt” flitigt används går tankarna till flertalet nitiska högerdebattörer, och det är också ett faktum att massmördaren Anders Behring Breivik klistrade in just dessa stycken i sitt eget manifest efter att ha bytt ut ”leftists” mot ”cultural marxists” och ”multi culturalists”.

De starka utfallen mot vänstern till trots så ligger det ändå nära till hands att tänka på alienationsteorin när man läser Kaczynskis egna teorier. Ludwig Feuerbach menade i mitten av 1800-talet att religionen var skapad av människan för att härda ut i samhället och att den därmed var ett uttryck för människans alienation. I Karl Marx vidareutveckling av begreppet sätter han det kapitalistiska produktionssättet i fokus och menar att det kapitalistiska samhället alienerar männ-

iskor från varandra, från naturen, från produkten de skapar i fabriken och rent av från hennes mänskliga väsen. Trots att den är skapad av människan själv (Religionen/Kapitalismen) tycks den agera självständigt och utövar makt och förtryck över människan. För Kaczynski är det en annan kraft som starkare än något annat förtrycker oss, nämligen den *organisationsberoende tekniken*, vilket i princip är detsamma som all modern avancerad teknik. Denna har ett par inneboende egenskaper som gör den till den starkaste kraften i samhället. Till att börja med förutsätter den någon form av arbetsdelning, vilket i sin tur förutsätter någon form av disciplinerande kontrollmekanism. Modern teknik har inte bara skapat fabriken hierarkier utan även statliga regelverk och allmänna skolsystem liksom sociala normer. Enskilda tekniska innovationer framstår ofta som positiva och införs i regel helt frivilligt, vilket ger en illusion av att friheten utökas, medan den på sikt istället leder till en frihetsbegränsning. Manifestet tar motoriserade transporter som exempel. När bilen introducerades var det en uppfinning som gjorde att man kunde färdas fortare och längre än förut, och de som inte ville eller inte hade råd med en bil kunde fortsätta att promenera eller ta sig fram på det sätt som man hade gjort förut. Efter ett antal år har bilen totalt förändrat vår omgivning och hela samhället är beroende av motoriserade transporter. Du kan inte längre promenera för att ta dig till jobbet eller för att handla det du behöver. Bilen är inte längre ett val utan närmast ett måste och den frihet som bilen en gång förverkligade känns nu mycket avlägsen då du måste hålla dig till en massa trafikregler, du måste ha körkort, betala skatt och försäkringar, och kanske amortera på billånet. De som ändå väljer bort bilen blir istället beroende av kollektivtrafiken, vilket är ännu mer frihetsbegränsande. Samma logik – en inledande illusion av ökad frihet, följt av en obemärkt de facto frihetsbegränsning – kan tillämpas på mobiltelefonen, internet eller vilken annan teknisk innovation som helst. En teknikförändring innebär dessutom alltid även förändringar inom den sociala sfären som är omöjliga att förutse, vilket gör varje teknisk landvinning till ett socialt experiment. Den utveckling som hos klassiska sociologer som Max Weber och Norbert Elias beskrivits som en tendens mot rationalisering och civilisering, och som hos den pessimistiske Michael Foucault benämns i termer av disciplinering och biomakt, får hos

Kaczynski en materialistisk förklaring. Teknikens själva väsen är vad som styr oss. Det rör sig inte om något moraliserande över att vi fjärrar oss från naturen eller om några mystiska inneboende krafter. Modern teknik är i allt väsentligt inget annat än en avancerad arbetsdelning, organiserad av storskaliga hierarkiska organisationer. Till detta läggs ännu en egenskap, en egenskap som särskiljer tekniken från alla övriga samhällsförändrande krafter. Den går nämligen bara i en riktning. Värderingar kan liksom sociala, kulturella och politiska föreställningar alla svänga fram och tillbaka, men tekniken går ständigt från lägre till högre. Teknisk utveckling går aldrig att vrida bakåt inom ramen för en historiskt avgränsad civilisation. Detta determinerar en samhällsutveckling mot ständigt mer kontroll och mindre frihet.

Även om logiken i resonemanget inte kan förnekas så kan själva grundpremisen verka ganska svag då de allra flesta nog ändå hävdar att utvecklingen i grunden är positiv. Kaczynski vänder upp och ned på våra invanda föreställningar. Att sätta barn i skolbänkar när de i själva verket vill vara ute och leka är omoraliskt, att arbetare utan vidare ersätts av maskiner är förnedrande, och oljudet och befolkningstätheten i moderna städer gör folk stressade och leder till psykiska åkommor. Framförallt är vi alla väldigt olyckliga i vårt industrisamhälle. Att vi ändå accepterar allt detta beror på att det hela upplevs som något oundvikligt samt att samhällsutvecklingen – styrd som den är av teknikutvecklingen – över lag går ut på att anpassa individen efter systemets behov, snarare än att forma systemet efter vårt välbefinnande. Underhållningsindustrin fungerar i praktiken som ett medel för att få oss att glömma bort den stress som samhället ger oss och har en passiviserande roll. Psykiatrin är en annan viktig faktor för denna kontroll. Kaczynski nämner anti-depressiva medel. *”Föreställ dig ett samhälle som försätter människor i tillstånd som gör dem fruktansvärt olyckliga, sen ger dem en drog som tar bort deras olycka. Science fiction? Det händer redan till viss utsträckning i vårt eget samhälle.”* Det hela sker utan någon synbar konflikt. Den deprimerade kan naturligtvis inte själv omdana systemet, så det blir rationellt att istället söka individuell hjälp. Läkaren som skriver ut medicinen är i samma position och det vore naturligtvis hjärtlöst av denne att vägra den olycklige sin medicin. På ett samhälleligt plan möjliggör hela förfarandet

att systemet kan utöka sin kontroll till nivåer som tidigare var otänkbara då stressen skulle lett till att folk kollapsade eller gjorde uppror.

Om inte allt detta övertygar läsaren om nödvändigheten i att störta industrisamhället genom en revolution så finns det ytterligare en aspekt att ta i beaktande, nämligen framtiden. För vad kommer den här utvecklingen att landa i? Det logiska slutet för detta system, fortsätter resonemanget, är total kontroll över allt och alla, där människor förvandlats till genetiskt manipulerade varelser som mest liknar domesticerade djur. Om vi inte rent av blir utrotade av en artificiell intelligens. Det är den totala alienationen. Mindre science fiction-betonade alternativ nämns även de. Ett samhälle där maskinerna tagit de flesta jobben och där folk skulle *”putsas varandras skor, köra omkring varandra i taxibilar, göra hantverk åt varandra, servera vid varandras bord etc.”* döms ut som förnedrande och omänskligt, och inte ens en framtid där man tillgodoser alla fysiska och psykologiska behov och ger alla möjligheter till en utvecklande hobby är någon utopi i Ted Kaczynskis ögon. Då vi inte kontrollerar vår öde – vilket är omöjligt i ett tekniskt avancerat samhälle – kan vi aldrig bli annat än olyckliga och lidande. Revolution är enda alternativet. Den politiska överbyggnaden är oin-



FBI:s rekonstruktion av unabombarens dödliga försändelse.

tressant, det är tekniken i sig som är målet. *”Detta är inte en POLITISK revolution. Dess syfte är att störta inte regeringar utan den ekonomiska och teknologiska basen för det nuvarande samhället.”* får vi veta. Då teknikdeterminismen tycks vara total genom det pessimistiska manifestet är det lite konstigt att en revolution ens är möjlig, men vi lever i intressanta tider och nu finns en historisk chans. *”Systemet är för närvarande engagerat i en desperat kamp för att överkomma vissa problem*



Inuti Kaczynskis stuga.

... som hotar dess överlevnad, bland vilka problemen med mänskligt beteende är det allvarligaste.[...] Vi tror att frågan högst sannolikt kommer vara löst inom de närmast följande decennierna, säg 40 till 100 år." Utvecklingen går för fort för systemet självt, som inte längre hinner med att anpassa dess invånare till att bli lydiga kuggar. Vi gör nämligen uppror mot det omänskliga systemet, om än omedvetet, då så väl brottslighet, ungdomsgång, sekter och hatgrupper liksom psykisk ohälsa ständigt tycks öka i en allt snabbare takt. En framtida kollaps är möjlig, och i denna kollaps gäller det för revolutionärer att krossa tekniken innan systemet hinner samla sig och byggas upp på nytt. Det är nu eller aldrig det gäller.

Ted Kaczynski har blivit något av en populärkulturell ikon i USA. Berättelsen om det galna geniet som terroriserade landet från sin lilla stuga i vildmarken och till slut blev förrådd av sin egen bror är en fascinerande kriminalhistoria. Idéerna han framförde i sitt manifest brukar däremot snabbt avfärdas och han får sällan ens "äran" att sorteras in bland terrorister som Bin Laden eller Baader Meinhof-ligan, utan klassas oftare som en galen seriemördare jämte Charles Manson eller Ted Bundy. Undantag finns dock. Civilisationskritiska filosofer som John Zerzan och David Skrbina har framhållit Kaczynskis idéer som sanna, även om de tagit avstånd från hans handlingar. Vida citerad är grundaren av Sun Microsystems, Bill Joy, som i en artikel i *Wired* framhöll att framför allt Kaczynskis farhågor för framtiden är något som bör tas på allvar. Även andra teknikfantaster, som framtidsgurun Ray Kurzweil, har varit inne på liknande tongångar. I Sveriges Radios podcast

Människan och Maskinen gavs Kaczynskis idéer ett visst utrymme då Per Johansson, humanekolog vid Lunds Universitet, rekommenderade boken *Technological Slavery*, vilken förutom manifestet innehåller ett par texter av Kaczynski skrivna efter att han fängslats, och i senare tiders uppmärksammade utspel där bland annat Tesla-grundaren Elon Musk och fysikern Stephen Hawking varnat för farorna med artificiell intelligens har Kaczynskis namn dykt upp i diskussionen. Det apokalyptiska temat utgör dock ett mindre sidospår i manifestet. Det är inte faran för framtiden som betonas, utan samhället av idag som döms ut.

Industrial Society and Its Future är läsvärt. Hur absurda slutsatserna än är – eller kanske just därför – så är det intellektuellt stimulerande. För att vara skrivet av en antisocial enstöring som i närmare tjugo år skickat brevbomber till företag och universitet så slås man av att det hela faktiskt följer ett logiskt resonemang och är befriat från konspirationsteorier. En strukturell analys av organisationsberoende teknik utgör grunden för teorin som – liksom praktiken – dragits till sin minst sagt extrema spets. Det är fullt av problematiserande förbehåll och ofta skrivet i en resonerande ton som vänder sig mot tvärsäkra slutsatser och profetior. Detta ökända ekoanarkistiska manifest har dessutom en i sammanhanget oväntad, man skulle nästan kunna säga liberal, utgångspunkt. Där finns inget flum om "Gaia" eller "Moder Jord", inget högtravande moraliserande över att människan genom sitt handlande brutit mot någon uråldrig, gudomlig eller naturlig ordning och därmed fördömt sig själv. Vårt samhälle döms ut efter två kriterier; det gör oss olyckliga och det gör oss ofria.

Ted Kaczynski, idag 74, avtjänar ett åttadubbelt livstidsstraff utan möjlighet till benådning.

KÄLLOR:

Arnold, Tom, *Ecoterror the violent agenda to save nature*, Washington, 1997

Breivik Behring, Anders, *2083 A european declaration of independence*, London, 2011

Kaczynski, Theodore, *Technological Slavery The collected writings of Theodore J. Kaczynski, a.k.a "The Unabomber" introduction by Dr. David Skrbina*, Port Townsend, 2010

Kumm, Björn, *Terrorismens historia*, Lund, 1997

Zerzan, John, *Maskinernas skymning*, Göteborg, 2009